

ПАУЗИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ ВИКЛАДАЧА НА АУДИТОРІЮ

Оленець С.Ю.

викладач кафедри медичної інформатики, медичної та біологічної фізики

Вищий державний навчальний заклад «Українська медична стоматологічна академія», Україна, м. Полтава

Умілий викладач повинен володіти різними способами впливу на аудиторію. Вони можуть бути як лінгвістичні (мова) так і паралінгвістичні (голос, інтонація, темп, паузи). Одним із каналів впливу також являється візуальний або кінетичний (погляд, міміка, поза, жести) [1].

Для чого узагалі потрібні паузи? Наприклад, пауза використовується на початку промови для встановлення контакту з аудиторією. Викладач при цьому має час налаштуватися сам і налаштувати позитивно до себе студентів, знайти «точку рівноваги». Періодично, протягом викладення матеріалу, можна робити короткі зупинки, щоб переконатися в тому, що аудиторія налаштована на сприйняття, а іноді для поновлення контакту.

Паузи застосовуються спікером зазвичай після важливих частин промови. Можна робити паузу перед викладом вагової інформації, акцентуючи на ній увагу. Наприклад: «Основною ж причиною вибору даного методу лікування є ...». Після цього робиться пауза. У результаті всі присутні зосереджуються на викладеному, крім того зберігають його у своїй пам'яті із поміткою «Важливо».

Пауза може також використовуватися для виділення певного періоду для перепочинку чи роздумів мовця та слухачів. Постійне говоріння і постійне слухання – досить важка діяльність. Тому короткі проміжки тиші між блоками можуть слугувати для усвідомлення вже почутого. Якщо викладач про це не подбає – слухачі втомляться і перестануть розуміти матеріал. Інформацію, складну для сприйняття, краще чергувати паузами після кожного слова. Виступ експромтом без пауз зазвичай має негативні наслідки.

Пауза сприймається, як сигнал до переробки і засвоєння почутого. Вухо слухача чекає на довгоочікувану крапку (велику паузу), щоб усвідомити сприйняте до того. При цьому корисно не тільки робити паузу під час логічних блоків промови, а й змінювати інтонацію голосу. Викладачі, котрі вправно

володіють паузою, простежують логіку фрагментів промови, дають можливість слухачам осмислити кожне викладене слово.

К.С. Станіславський описує три види пауз: логічну, психологічну та люфтпаузу [2].

Психологічна пауза – це зупинка у мові, яка підсилює, виявляє психологічне значення викладеного блоку. Вона багата внутрішнім змістом, активна, так як обумовлюється ставленням мовця до матеріалу. Психологічна пауза може виникати на початку фрази, всередині фрази та в кінці фрази. У першому випадку вона розкриває значення майбутніх слів; у другому – проявляє психологічну залежність (що об'єднує або роз'єднує) уже висловлену думку від думки, що йде за нею, підкреслюючи значення обох думок і ставлення до них мовця; у третьому випадку вона затримує увагу на уже почутих словах і образах, розкриваючи у мовчанні глибину їх значення.

На думку К. С. Станіславського, «красномовне мовчання» і є психологічна пауза. Вона є надзвичайно важливим знаряддям спілкування. Паузи показують те, чого не може показати слово. Пауза – важливий елемент нашої мови і один з головних її козирів. Саме між двома паузами, що розміщуються поруч, виділяється відрізок мовлення, який є основною інтонаційної одиницею.

Логічна пауза допомагає з'ясувати думку тексту. Психологічна пауза дає життя цій думці, викладеному блоку інформації, намагаючись передати те, що закладене у його зміст. Якщо без логічної паузи мова безграмотна, то без психологічної вона апатична. Логічні паузи бувають сполучними і розділовими. Найкоротшою сполучної паузою є люфтпауза (повітряна пауза, дуже коротка зупинка, необхідна для взяття дихання). Сполучна пауза між мовними тактами позначається однією вертикальною лінією, більш тривала пауза між тактами позначається двома вертикальними лініями, розділова логічна пауза, яка позначає межі абзаців, смислових і сюжетних композиційних шматків, позначається трьома вертикальними лініями.

Аналіз логічних пауз включає характеристику їх тривалостей, а також завершеність або незавершеність, точніше – ступінь їх завершеності. Ступінь тривалості паузи і ступінь її відчутності не завжди знаходяться у прямій

залежності. Іноді і фізично коротка пауза буває досить відчутною, особливо в тих випадках, коли пауза знаходиться на стику контрасту тонів, темпів, ритмів.

Г.І. Іванова-Лук'янова виділяє п'ять типів пауз за місцем вживання [3]:

1. Граматична, що виникає на місці синтагматичного членування (послідовно розташованих блоків промови) і реалізована зміною тону та перервою звучання; має нормативний характер, так як відповідає синтаксичній будові мови.

2. Граматична, створюється лише зміною тону без реальної перерви у звучанні. Дана пауза властива двом стилям мови: офіційно-діловому і публіцистичному.

3. Неграматична, тобто така пауза, що являє собою реальну зупинку в місцях, не призначених для цього. Причина подібного явища криється в невідповідності висловлюваної думки, що властиво розмовній мові.

4. Психологічна, що має емоційний зміст.

5. Відсутність пауз в місцях, де синтаксична частина тексту передбачає обов'язковий кордон членування.

За акустичним поділом пауза може бути дійсною і уявною (нульовою).

Дійсна пауза – це зупинка, перерва в звучанні. Такі паузи розмежують блоки усного мовлення, або виділяються у письмовому тексті в межах абзаців, на місці тире, коми або крапки з комою, а також перед більшістю посилань і на кінцях віршованих рядків.

При уявних паузах перерви у звучанні немає, але є зміни тонального контуру – «перелом в мелодиці» або «припинення падіння тону і початок нового підйому», зміна темпу або стик (сусідство) смислових наголосів. На слух такі особливості інтонації сприймаються як пауза між синтагмами.

Графічні позначення пауз:

- сполучна пауза між тактами – /
- більш тривала пауза (частіше між пропозиціями) – //
- розділова логічна пауза (межі смислових, сюжетних відрізків) – ///.

Фахівці виділяють кілька загальних правил ефективного використання пауз в мові:

1. Короткі паузи сприймаються краще довгих.

2. Тільки половина середньостатистичних слухачів може зрозуміти фразу, яка містить більше 13-15 слів.

3. Третина всіх людей, слухаючи чотирнадцять і наступні слова в межах одного речення, взагалі втрачають зв'язок з його початком.

Таким чином, вміння робити правильні паузи не менш важливо, ніж здатність говорити швидко чи повільно. Пауза під час виголошення промови формує таке ж враження, як і раптовий звук під час тиші, вона привертає увагу. Крім того, після паузи нова думка часто звучить переконливіше, ніж безперервна послідовність вимовлених ідей. Багато пауз у промові відповідають структурі тексту і розташуванню розділових знаків, але іноді паузи можуть виходити за рамки писемного мовлення.

Література:

1. Сілкова О. В., Оленець С.Ю. Секрети ораторського мистецтва / О.В. Сілкова, С. Ю. Оленець. // Nauka i Studia. – Przemysl, 2017. – NR1(162). – S. 95–98.

2. Станиславский К. С. Работа актёра над собой. / К.С. Станиславский – Москва: Художественная литература, 1938. – С. 264.

3. Иванова-Лукьянова Г. Н. Культура устной речи / Г.Н. Иванова-Лукьянова – Москва: Флинта, Наука, 2003. – 200 с.